

MAGNIFICAT: DEZE WERELD OMGEKEERD

Serie 'Op weg naar een nieuwe geboorte'

Over een paar dagen, beste, lieve mensen, zullen we weer Kerstmis vieren, misschien wel de vreemdste Kerstmis in ons leven: een 'lock down Kerstmis'. Maar ondanks alle beperkingen, gemis en corona-verdriet zullen velen van ons dit feest vast weer tot één van de mooiste momenten van het jaar maken. In de liturgie is Pasen belangrijker, dan vieren we dat leven het wint van de dood, maar met Kerstmis mogen we die schaduw van de dood nog even vergeten: het gaat over nieuw begin, over toekomstdromen. Degenen onder ons die als moeder of vader de geboorte van een kind hebben mogen meemaken, weten met hoeveel geluk en belofte zo'n gebeuren omgeven kan zijn. Met dat verlangen naar geluk, die belofte van nieuw leven in hoofd en hart, komen christenen en ook talloze niet christenen al vele eeuwen midden in de winter tezamen en horen het verhaal van Bethlehem. Ook deze week zullen we het weer beluisteren, gelovig of niet, met de ontroering van de herkenning, en met, hopelijk, iets van de blijde verwachting die nieuw leven, nieuw jaar, nieuwe mogelijkheden in ons opwekken. Feest helpt mensen verder, ook in donkere tijden, ook als je oud en versleten bent, ook wanneer je verlaten of gevlucht, niet gezien bent. Het verlangen naar leven, naar liefde, naar geluk blijkt steeds opnieuw het sterkst en wordt deze weken in het volle licht gezet.

In de verhalen rond Jezus' geboorte wordt, meer nog dan elders in de evangeliën, voortdurend getrokken, gereisd en ook gevlucht. We hoorden het de afgelopen weken: reizen naar een land van belofte en vluchten uit een land van onderdrukking horen in de Bijbelse traditie tot de meest geliefde symbolen van ons menselijk bestaan. Ook de geboorte van Jezus wordt beschreven als een door allerlei complicaties omgeven gebeuren van een echtpaar op reis. En na die geboorte worden de herders op weg gestuurd, ondernemen de wijzen uit het Oosten hun verre reis, moeten Maria en Jozef naar Egypte vluchten, omdat Herodes hun kind wil doden. Ook rond het kerst verhaal heersen gruwelen. Maar die ellende wordt verteerbaar omdat er boven al het menselijk gereis en getrek uit, Goddelijke reizigers zijn, de engelen, die het verhaal steeds weer in goede banen leiden. Engelen zijn reizigers met een boodschap van 'al zo hoog, al zo veer', van de Levende God. In de sprookjesachtige verhalen rond kerstmis zijn ze voortdurend aanwezig. Ze leggen aan de vader van Johannes en dan aan de moeder van Jezus uit wat God met hun kinderen van plan is. Ze sturen de herders op pad. Alleen de wijzen uit het Oosten krijgen geen engel maar moeten het met een ster doen, waarschijnlijk omdat de Oosterse, Perzische vuur-verering van Zarathustra geen engelen maar sterren tot dragers van goddelijke geheimen maakte. De mooiste engelenscène is natuurlijk die van de kerstnacht waarin deze mysterieuze hemelwezens in grote getale naar de aarde reizen met hun jubelzang: 'Ere aan God in den hoge en vrede voor alle mensen die Hij liefheeft.'

Want engelen zijn er om ons ontvankelijk te maken voor geheimen die ons te boven gaan: begin en einde, leven en dood, zin en onzin van ons bestaan. Engelen hebben geen geslacht - onze verre voorouders hebben daar vaak over geredetwist - maar als je engelen toch met ons mensen wilt vergelijken, neigen ze eerder naar het vrouwelijke dan naar het mannelijke: ze vragen immers vooral om de open- en ontvankelijkheid die vrouwen vaak gemakkelijker blijken te hebben dan mannen, om het vaak kwetsbare geloof dat aan ons handelen vooraf gaat., dat van alle creativiteit de eerste voorwaarde is.

In de verhalencyclus rond Jezus' geboorte is er maar één episode waarin geen engelen optreden en ook die episode hebben we zojuist gehoord: Maria bezoekt haar nicht Elisabeth, een verhaal van twee zwangere vrouwen, samen de ontvankelijkheid zelve, voor haar zijn geen engelen nodig: het meisje Maria kan zelf uitzingen en verkondigen waar God mee bezig is. Het is één van de mooiste dank- en lofzangen uit de Bijbel, vol verwondering en verrukking: Magnificat ! Loof de Levende, de God van Abraham , de God van de kinderen van deze twee aanstaande moeders, de God die alles in deze wereld wil omkeren, nieuw, anders maken. Daar zullen de Johannes van Elisabeth en vooral de Jezus van Maria straks de getuigen van zijn.

-gezongen Magnificat-

Lucas laat Maria zo prachtig zingen vóóordat de engelen in de kerstnacht hun hemelse vredeszing aanheffen. Daarom is het goed om op deze laatste zondag van de advent het Magnificat te horen, te overdenken, te bidden. Het kan aan onze kerstliederen van komende week meer zin en betekenis geven. Maria zingt het als dochter van Abraham, een Joodse stem: ze zingt zoals profeten zongen, zoals ook de eerste Christengemeentes zongen: haar kind wordt de vervulling van de beloften die ooit aan stamvader Abraham gedaan zijn. Ontvankelijk maar vooral strijdbaar ziet zij God als degene die het leven in deze wereld omkeert, op z'n kop komt zetten: God als de verborgen kracht in de wereld die armen rijk maakt, en rijken arm. Het Magnificat is wat wij in onze tijd een protestsong zouden noemen. En dat klopt, komt overeen met wat de geschiedenis ons vertelt over de eerste Christenen die dit evangelie neergeschreven, en dit Magnificat voor de eerste keer gezongen hebben. Die eerste Christenen waren een beweging van voornamelijk arme lieden, onderworpen en onderdrukt in het vaak meedogenloze Romeinse Rijk. Christenen waren en zijn mensen die streven naar een wereld zonder onderdrukking, zonder armoede. Het totaal nieuwe van het Christendom was toen en is nu dat wij voor dat doel niet met harde hand en wapens strijden, maar dat we dat gevecht aangaan met de zachte krachten die in mens en samenleving in feite veel meer kunnen aanrichten : gelukkig de nederigen van hart, gelukkig de zachtmoedigen, gelukkig de barmhartigen, de vredestichters...een protestsong, niet tegen de rijken: rijkdom zal in Gods schepping steeds opnieuw groeien en bloeien, maar tegen rijken die niet beseffen dat ze hun rijkdom moeten delen met anderen. Anders komen ze straks met lege handen te zitten. Dat visioen tegen de keer in heeft destijds natuurlijk nogal wat weerstand opgeroepen, in de samenleving en ook in de Synagoge, later de Kerk. Van die weerstand getuigen de evangelies wanneer Jezus zijn zoveelste twistgesprek met de farizeeën wint. Het is een Godswonder dat dit revolutionaire Christendom op de lange duur - driehonderd jaar - zelfs een Romeins keizer heeft weten te winnen, waardoor het nu nog steeds onze godsdienst is, één van de grote godsdiensten in de wereld.

En hoe goed en noodzakelijk voor ons nu is het, denk ik, te beseffen dat het wonder waarop de wereld anno 2020 zit te wachten nog altijd het Godswonder is waarover dit Magnificat zo krachtig en hoopvol zingt: de tegenstelling tussen arm en rijk vinden we immers terug onder alle problemen waar de wereld momenteel mee worstelt, sociaal, economisch, politiek, klimatologisch ook. Het basale schandaal en daarmee het basale gevaar van onze tijd - van alle tijden - blijkt steeds opnieuw de tegenstelling tussen de veel te rijken en de veel te armen, waaronder samenlevingen, het gehele leven, alle toekomstverwachtingen lijden. Volgens de Verenigde Naties, las ik deze week, leven er momenteel in onze wereld veertig miljoen mensen in slavernij: ze zijn werkzaam in de voedselindustrie, als huishoudelijke hulp, in de seksindustrie of in mijnen waar de grondstoffen voor onze computers en smartphones worden gewonnen. De meeste slachtoffers van de corona epidemie vallen dan ook onder die mensen, zonder geld, zonder geneesmiddelen. Dat is meer dan treurig. Tegen dat alles mogen we juist ook als Christenen in opstand blijven komen, met protestliederen, met nieuwe ideeën en vooral met daden. Dat doen we hier symbolisch iedere zondag door brood en wijn samen te delen. Rijkdom, welvaart is er om gedeeld te worden. Op te veel plaatsen, ook in Nederland, bepalen harde krachten van blinde, hebzuchtige rijken nog altijd het lot van talloze arme mensen. Het Magnificat mogen we het evangelisch actie-programma noemen: Laten we de komende feestdagen niet alleen aardig en gul voor elkaar zijn, ondanks die vervelende maskers, maar ook nadenken over hoe jij en ik misschien iets bescheidens maar blijvends kunnen bijdragen aan dat programma van de wereld omgekeerd: Ik doe maar een gooi: als we een hulp in de huishouding hebben, kunnen we die misschien iets meer gaan betalen, of als we kamers verhuren, misschien iets minder huur vragen, of, vooral als we ouder zijn, naast ons werk en onze vakantie misschien ook aan vrijwilligerswerk gaan doen: er zijn vast betere ideeën te bedenken, dat moet ieder van ons zelf uitzoeken, dat moeten we vooral samen uitzoeken. Juist deze tijd van het jaar kunnen we thuis en met vrienden wellicht meer over dit soort zaken nadenken en spreken, ook, bijvoorbeeld, over de vraag of we straks in maart onze stem wel gaan geven aan een partij die de zorg voor armen en misdeelden hoog in haar vaandel heeft staan. Kerstmis in coronatijd kan ook zo een zinnig, goed en fijn feest zijn, en laat het Magnificat daarbij niet alleen een protestlied maar ook - heel belangrijk - het dank- en loflied dat het altijd in de eerste plaats geweest is: dank aan de Levende die grote dingen in ons, onder ons, mogelijk heeft gemaakt: dank en lof, geen gevoelens van moedeloos- of machteloosheid, want daarmee speel je de harde krachten in de kaart. Deze wereld met haar vaak uitzichtloos lijkende problemen keer je niet in één dag, één jaar of zelfs één eeuw om. Maar we zijn er mee bezig, en we willen er mee doorgaan. We zijn kinderen van de belofte: we mogen, we kunnen, we willen, we durven, we moeten vredebrengers zijn - de wereld wacht erop verder omgekeerd te worden.

In die geest, de geest van het Magnificat, wens ik ons allen straks een gezegend en gelukkig kerstfeest toe.

Henk Hillenaar

We lezen: Lucas 1:26-45

Henk Hillenaar is bereikbaar via 't@dominicusamsterdam.nl' ('tav Henk Hillenaar')